

מדת בדת

לע"נ הרה"ג ר' משה בן ר' בן ציון אשר בורשטיין זצ"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 227 חוה"מ פסח תשפ"ד

בבא מציעא ס-טו

שיעור חזק חזמי בדרך קצרה

הלבינו והוא אמר לרב פפא ראה אני קשיש מאביך, וקרא רב פפא על עצמו צדיק מצרה נחלץ ויבא אחר תחתיו.

פרק איזהו נשך

משנה ההבדל בין נשך לתרביית: נשך הוא שהלוה סלע על מנת שיחזיר ה' דינרים או סאתים חיטים עבור שלש וזה אסור מטעם נשך, ותרביית הוא המרבה בפירות כגון שלקח ממנו חיטים עבור דינר זהב לכור וכך השער והחיטים התיקרו לערך שלושים דינרים לכור ואמר לו תן לי חיטי שאני רוצה למכרם ולקנות בהם יין אמר לו חיטיך עשויות עלי בשלושים וקח לך בהם יין ואין לו יין. **גמרא** ממה שהמשנה השאירה ריבית דאורייתא ופירשה ריבית

דרבנן משמע שבתורה ריבית ונשך הוא דבר אחד, אך לכאורה כתוב בתורה **נשך כסף נשך אוכל** א"כ משמע שזה שני דברים, ויש לומר שיש נשך ללא ריבית וריבית ללא נשך, ולכאורה אין שייך נשך ללא ריבית שאם נאמר שהלוה לו ק' פרוטות עבור ק"כ ובתחילה היו ק' בשישית דינר שהוא מעה ובסוף הוזלו הפרוטות ויש ק"כ במעה וא"כ יש נשך שלוקח ממנו דבר שלא נתן אך אין ריבית שסוף סוף הא משלם לו ערך מעה, אך יש לדחות שאם נלך אחר ההתחלה לגבי פרוטות יש נשך וגם ריבית ואם נלך אחרי הסוף אין נשך ואין ריבית, וכן אין לפרש תרביית בלי נשך שהלוה ק' פרוטות והחזיר ק' ובתחילה היו ק' במעה ובסוף ק' בחומש דינר ואם נלך אחר ההתחלה אין נשך ואין ריבית ואם נלך אחר הסוף יש נשך ויש ריבית, ורבא מבאר שאכן אין ריבית בלי נשך ואין נשך בלי ריבית והתורה חלקה אותם לעבור בשני לאוין.

שנו בברייתא על הפסוק את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ומשמע נשך בכסף וריבית באוכל, ונשך באוכל יש ללמוד מהפסוק **נשך אוכל וריבית בכסף** יש ללמוד מהפסוק **נשך כסף**,

דף סא ואין צורך לכתוב **נשך כסף** שהרי כבר כתוב **לא תשיך לאחיד** וזה מיותר ללמוד ריבית כסף, וזה נאמר בלוח והמלוה יש ללמוד בגזירה שזה שנאמר **נשך בלוח** וכן במלוה וכמו שבלוח לא מחלקים בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין בריבית כך במלוה אין לחלק בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין בריבית, וכל דבר לומדים מהפסוק **נשך כל דבר אשר ישך**, ורבינא אומר שאין צורך ללמוד נשך באוכל ולא ריבית בכסף אלא לומדים את זה שאם נאמר שיש רק נשך בכסף וריבית באוכל התורה יכלה לכתוב את כספך לא תתן לו בנשך ואכלך במרבית, אך כתוב **את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך** ויש לדרוש כך: את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית, בנשך ובמרבית לא תתן אכלך, אך לכאורה קשה שהתנא כותב גזירה שוה, ויש לבאר שאם לא נאמר פסוק היינו לומדים בגזירה שוה ועכשיו שזה משמע בפסוק לא צריך את הגזירה שוה ועיקר הגזירה שוה היא ללמד ריבית בכל דבר שזה לא כתוב במלוה.

רבא אומר שהתורה כותבת לאו בריבית ובגזל ובאונאה שאם היה כתוב רק ריבית היינו אומרים שנאסר רק ריבית שיש בו חידוש שנאסר גם ללוח, ואם היה כתוב גזל היינו אומרים שרק זה נאסר כי זה בעל כרחו אך אונאה שזה מרצונו לא נאסר, ואם היה כתוב באונאה היינו אומרים שרק אונאה נאסרה כי הוא לא יודע שיש אונאה שהוא ימחל, ואין לומר שנלמד אחד מהאחרים שלא היה כתוב ריבית והיינו לומדים מהאחרים כי יש לפרוך שזה שלא מדעתו ובריבית זה מדעתו ואם לא היה כתוב באונאה והיינו לומדים מהאחרים היה ניתן לפרוך שבהם אין דרך מקח וממכר, אך אם לא היה כתוב בגזל היינו לומדים מריבית ואין לפרוך שריבית זה חידוש שנוכח מאונאה, ואם היינו פורכים שבאונאה הוא לא יודע שימחל יש להוכיח מריבית והדין חוזר ואין דומה אחד לשני ונלמד מהצד השוה שבהם שהוא גוזלו ונלמד גזל מהם, ויש לומר שאכן גזל ניתן ללמוד מהם והתורה כתבה לאו

דף ס לא מערבים פירות חדשים בחדשים וק"ו שאין לערב חדש בישן ובאמת אמרו שיותר לערב יין קשה ברוך שהוא משביחו, אין לערב שמרי יין ביין ומי שהתערבב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא א"כ הודיעו, ולא ימכור לתגר אף כשהודיעו כי הוא ירמה בו, ובמקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו, תגר לוקח מחמש גרנות ונותן למגורה אחת, ולוקח מחמש גיתות ונותן לפיטס אחד ובלבד שלא יתכוון לערב. **גמרא** שנו בברייתא שלא רק כשהחדשות ארבע סאים בסלע והישנות שלש לא מערבים אלא אף אם החדשות שלש והישנות ארבע לא מערבים כי אדם רוצה שיחזיקו מעמד יותר.

המשנה אומרת באמת אמרו ואמר ר"א זאת אומרת שכך ההלכה ואמר ר"נ שמדובר בין הגיתות בזמן ייצור היין, ועכשיו שמערבים אף שלא בין הגיתות אומר רב פפא שיודעים ומוחלים, ורב אחא בר רב איקא אומר שזה כדעת רב אחא שמתיר בדבר שאדם יכול להבחין בטעם.

המשנה אומרת שלא מערבים אך נותן את שמריו, ולכאורה קשה מיניה וביה שאמרנו שלא מערבים ואין לומר שנותן את שמריו שמודיע לו שהרי שנינו בספא שלא ימכור בחנות אלא אם מודיעו ולא לתגר אף שמודיעו א"כ משמע שברישא לא מדובר שמודיע לו, ורב יהודה מבאר שהכוונה במשנה שלא מערבים שמרים של אתמול ביין של היום ולא שמרים של היום ביין של אתמול אך נותן לו את שמריו וכן שנינו שר' יהודה אמר שמי ששופה יין לחבירו לא יערב לו של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש, אך יכול לערב של אמש בשל אמש ושל היום בשל היום.

הביאו לרבא יין ומזג אותו ולא היה מבוסס וטוב והחזירו לחנות ואמר לו אביי ששנינו שלא יתן לתגר אף שמודיעו אמר לו רבא שהמזיגה שלו ניכרת ואין לומר שהמוכר יוסיף לערב בו יין חי שא"כ נחשוש לעולם ואין לדבר סוף.

שנינו שיש מקומות שנהגו להוסיף מים למחצה שליש או רביע ואמר רב שזה רק בין הגיתות.

משנה ר' יהודה אומר שאסור לחנוני לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כי הוא מרגילם לבא אליו וחכמים מתירים, ר' יהודה אומר שלא יפחות את השער וחכמים סוברים שהוא זכור לטוב, אבא שאול אומר שלא יברור את הגרוסים מתוך החיטים וחכמים מתירים, וחכמים מודים שלא יברור מעל פי מגורה כי הוא כגונב את העין, אסור לפרכס אדם בהמה או כלים. **גמרא** חכמים חלקו על ר' יהודה שהם סוברים שהחנוני אומר לאחרים אני מחלק אגוזים אתה תחלק שזיפים.

חכמים סוברים שיכול לפחות מהשער, **עמוד ב** כי הוא מרויח את השער לאנשים.

חכמים מתירים לברור את הגרוסים וזה כדעת רב אחא שמתיר בדבר הנראה.

שנו בברייתא שלא משרבטים דהיינו שזוקפים שער הבהמה ולא נופחים בקרביה ולא שורים את הבשר במים, ובבבל אומרים ששירבוט הוא ע"י מי סובין וזעירי אמר בשם רב כהנא שמקרצפים את הבהמה, שמואל התיר לתת משי בסרבל, ורב יהודה התיר לכסס את הבגדים המצויירים, ורבה התיר להדק בגדי קנבוס, ורבא התיר לצייר חצים, ורב פפא בר שמואל התיר לצייר סלים, אך קשה ששנינו שלא מפרכסים אדם בהמה או כלים, ויש לומר שבישנים אסור ובחדשים מותר.

פירכוס האדם זה כמו המקרה שצבעו את שערותיו וזקנו של עבד זקן שבא לרבא ואמר לו קנה אותי אמר רבא ששנינו יהיו עניים בני ביתך, והוא הלך לרב פפא בר שמואל והוא קנה אותו ויום אחד ביקש ממנו שישקה אותו מים והם פגעו בשערותיו והם

בגזל ללמד בכובש שכר שכיר, אך לכאורה בכובש שכר שכיר כתוב כבר להדיא לא תעשוק שכיר עני ואביון, ויש לומר שהתורה כתבה לעבור עליו בשני לאוין, ואין לומר שהלאו בגזל מלמד על ריבית ואונאה כי זה דבר שלמד מענינו, עמוד ב והתורה כתבה בענין שכיר שכיר, ומה שכתוב לא תגנובו הוא ללמד כדברי הברייתא שאין לגנוב אפילו רק לצער או על מנת לשלם כפל.

רב יימר שאל את רב אשי מדוע התורה כתבה לאו במשקלות, אמר רב אשי שזה מלמד לטומן משקלותיו במלח שזה מכביד את המדה, אך לכאורה זה גזל גמור, ויש לומר שעובר עליו גם משעת עשייה.

שנו בברייתא על הפסוק לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה, מדה זו מדת קרקע שלא ימדוד לאח אחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים שהמדה של החבל משתנה, במשקל שלא יטמן משקלותיו במלח במשורה שלא ירתח, וזה ק"ו שאם התורה מקפידה במשורה שזה אחד מל' מלוג ק"ו שיש להקפיד על מדת היץ וחצי היץ ושלישית היץ ורביעית היץ ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג.

רבא מבאר שהתורה כתבה יציאת מצרים בריבית ובציצית ובמשקלות שהקב"ה אמר אני הבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשל אינו בכור אני אפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה לישראל בריבית, וממי שטמן משקלותיו במלח, וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא.

רבינא הגיע לסורא שעל פרת ור' חנינא מאותה עיר שאל אותו מדוע כתבה התורה יציאת מצרים בענין שרצים, אמר לו רבינא שאמר הקב"ה אני שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשל אינו בכור אני אפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאים בשל דגים טהורים ומוכרם לישראל אמר לו ר' חנינא שקשה לו מדוע כתוב המעלה אמר רבינא שאצל ר' ישמעאל למדו מזה שאמר הקב"ה שדי לי אם לא העלתי את ישראל ממצרים אלא כדי שלא יטמאו בשרצים, שאל ר' חנינא וכי שחרם מרובה מריבית ציצית ומשקלות, אמר רבינא שאף ששחרם לא מרובה יותר אך הם מאוסים יותר לאכלם.

המשנה מפרשת תרביית במרבה בפירות ולכאורה בכל מה שמפורש קודם גם יש תרביית ור' אבהו מפרש שקודם זה תרביית מהתורה ומעכשיו זה מדרבנן וכן מבאר רבא, ועוד אמר רבא שעד כאן יכין רשע וצדיק ילבש שבניו לא מחזירים ולכאורה גם מדרבנן לא מחזירים, ויש לפרש שאפילו בשל תורה לא מחזירים, עד כאן זה ריבית קצוצה ומכאן ואילך זה אבק ריבית.

ר"א אומר שריבית קצוצה יוצאה בדיינים ואם אינה קצוצה אינה יוצאת בדיינים, ור' יוחנן סובר שגם ריבית קצוצה לא יוצאת בדיינים, ומבאר ר' יצחק בטעמו של ר' יוחנן שכתוב בפסוק בנשך נתן ותרביית לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה, וזה ניתן למיתה ולא להשבון, ורב אדא בר אבהו למד מהפסוק אל תקח מאתו נשך ותרביית ויראת מאלוקיך שזה ניתן למורא ולא להשבון, ורבא למד מהפסוק מות יומת דמיו בו שהוקשו מלוי ריבית לשופכי דמים וכמו ששפיכות דמים לא נתנת להשבון כך ריבית לא נתנת להשבון,

דף סב ר"נ בר יצחק מבאר בטעמו של ר"א שכתוב בפסוק וחי אחיך עמך החזר לו כדי שיחיה, ור' יוחנן למד בפסוק הזה כמו ששנינו בברייתא שאם שני אנשים הלכו יחד ולאחד מהם יש קיתון של מים אם ישתו שניהם הם ימותו ואם אחד ישתה הוא יגיע לישוב וסובר בן פטורא שעדיף שישתו שניהם ולא יראה אחד מהם במות חבירו אך ר"ע לימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חברך, ויש להקשות ששנינו שיתומים שאביהם הניח להם מעות של ריבית אף שיודעים שהם מריבית אינם חייבים להחזיר משמע שאביהם חייב להחזיר, ויש לדחות שגם האב אינו חייב להחזיר וכתבו שאינם מחזירים אגב הסיפא שבהניח האב פרה וטלית או שאר דבר מסוים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם לכן שנו גם ברישא שהם לא מחזירים, אך קשה מדוע הם חייבים בכבוד אביהם הרי לומדים מהפסוק ונשיא בעמך לא תאר שאסור רק בעושה מעשה עמך, ויש לבאר כדברי ר' פנחס בשם

רבא שמדובר בעשה תשובה, אך לכאורה מה זה עושה אצלו, ויש לומר שהוא לא הספיק להחזיר קודם שמת.

ויש להוכיח מברייתא בגזלנים ומלוי ריבית אף שגבו יחזירו ולכאורה מה שייך גביה בגזלנים הרי אם גזלו צריכים להחזיר ואם לא גזלו מדוע קראו להם גזלנים אלא כוונת הברייתא גזלנים שהם מלוי ריבית אף שגבו את הריבית יחזירו, ויש לומר שנחלקן בזה תנאים ששנינו שר' נחמיה ור"א בן יעקב פטרו את המלוה והערב כי יש בהם קום עשה ולכאורה הכוונה היא שאומרים להם להחזיר וא"כ ת"ק סבר שאינם צריכים להחזיר, ויש לדחות שקום עשה הכוונה לקרוע את השטר, אך לכאורה אם שטר העומד להגבות הוא כגבוי א"כ האיסור נעשה כבר ואם אינו כגבוי א"כ לא עשה כלום, ויש לומר שהתנא סובר ששטר העומד להגבות אינו כגבוי והחידוש הוא שהשומא קיימת, וכן מוכח ממה ששנינו לקמן אלו עוברים בלאו המלוה והלוה והערב והעדים ואמנם כולם עשו מעשה אך מה עשו העדים, אלא משמע בגלל השומא.

רב ספרא אומר שדבר שבדיני אומות מוציאים מהלוה למלוה בדינינו מחזירים מהמלוה ללוה, ואם בדיניהם לא מוציאים מהלוה בדינינו לא מחזירים מהמלוה ללוה, ואבבי מקשה שהכלל לא נכון שהרי אם הלוה סאה בסאה בדיניהם מוציאים מלוה למלוה ואילו בדינינו לא יוצאו מהמלוה ללוה אמר רב יוסף שבפירות זה הגיע לידו בתורת פקדון, ורבינא שאל את רב אשי שמשכונן של פרס לא מנכים את האכילה ובדיניהם מוציאים מהלוה למלוה עמוד ב ובדינינו לא מחזירים מהמלוה ללוה, אמר רב אשי שזה כבא אליו בתורת מכר ומה שרב ספרא אמר כלל שמה שמוציאים בדיניהם מלוה למלוה בדינינו המלוה מחזיר ללוה בא לחדש בריבית קצוצה וכדברי ר"א לעיל, ומה שאמר רב ספרא שמה שבדיניהם לא מוציאים לא מחזירים בדינינו מדובר בריבית מוקדמת או מאוחרת.

שנינו במשנה שכשאין לו יין אסור בשינוי השער, ויש להקשות מה החסרון שאין לו יין הרי שנינו שלא פוסקים על פירות עד שיצא השער ואם יצא השער פוסקים שאף שאין לזה יש לאחר, רבה מבאר שהמשנה מדברת בבא לחוב בדמי הפירות וכמו ששנינו שאם היה נושה מנה בחבירו ועמד על גרנו ואמר לו תן לי מעותי שאני רוצה לקנות בהם חיטים ואמר החייב יש לי חיטים שאתן לך ועשה לי אותם כשער של עכשיו ואעלה לך כל י"ב חדש אסור שזה לא נקרא כאיסור שבא בידו שיכול לקנות עכשיו, ואבבי מקשה שאם זה כאילו אין לו מעות מדוע כתוב שאין לו הרי גם אם יש לו אסור, ואבבי מבאר במשנה כמו ששנה רב ספרא בברייתא של ריבית של ר' חייא, שיש דברים שמדאורייתא מותרים אך אסרום מפני הערמת ריבית שאם אמר לו הלויני מנה ואמר לו מנה אין לי אך אתן לך חיטים במנה ואח"כ קנה אותם ממנו בכ"ד סלע מותר אך אסרו חכמים מפני הערמת ריבית, וגם כאן יש להעמיד שאמר לו הלויני ל' דינרים ואמר לו אין לי דינרים אך יש לי חיטים בל' דינרים ונתנם לו ואח"כ הוא קונה ממנו דינר זהב ואם יש ללוה יין שהוא נותן לו בל' דינרים א"כ אין בזה איסור כי הוא קונה ממנו פרי אך אם אין לו יין א"כ הוא לוקח ממנו מעות וזה נראה כריבית, ורבא מקשה מדוע כתוב תן לי חיטי שהמשנה תכתוב תן לי דמי חיטי ואמנם ניתן לתקן ולשנות דמי חיטי, אך קשה מדוע כתוב שאני רוצה למכרם הרי הוא צריך לומר שמכרתים ואכן יש לשנות שמכרתים, אך קשה מדוע כתוב חיטיך עשויות עלי בל' דינרים הרי בתחילה גם העמידם כך, ויש לומר שהוא אומר לו בדמי חיטיך שעשית עלי בל' דינר והרי לך בהם אצלי יין ואין לו יין, אך קשה שכתוב במשנה בדינר זהב הכור וכן השער, ורבא אומר שכשאפטר יצא לקראתי רב אושעיא,

דף סג שאני מבאר את הברייתא כדבריו שהוא שנה שאם היה נושה בחבירו מנה ועמד על גרנו ואמר לו תן לי מעותי שאני רוצה לקנות בהן חיטים ואמר לו יש לי חיטים שאתן לך עשה לי אותם כשער של עכשיו וכשהגיע זמן מכירת החיטים אמר לו תן לי את החיטים שאני רוצה לקנות יין בדמיהם ואמר לו יש לי יין שאתן לך עשה אותו כשער של עכשיו וכשהגיע זמן מכירת היין

אמר לו תן לי ייני שאני רוצה למכרו ולקנות שמן בדמיו ואמר לו יש לי שמן שאתן לך עשה לי אותו כשער של עכשיו, ככולם אם יש לו מותר ואם אין לו אסור, ומה שכתוב לקח הכוונה לקח בהלואתו.

רבא אומר שיש להוכיח ג' דברים מדברי ר' אושעיא: א' שמעמידים מלוה על פירות ולא אומרים שזה לא כאיסרו שבא לידו, ב' שמותר רק ביש לו, ג' משמע כדעת ר' ינאי שסובר מה לי הן מה לי דמיהם, שרב סבר שעושים אמנה בפירות שנותנים מראש מעות עבור פירות אף שיתייקרו אך אסור לעשות על מנת לקבל דמים אחר שיתייקרו ור' ינאי סובר שמותר גם בדמים, ויש להוכיח כר' ינאי ממה שנינו לעיל שבכולם מותר ביש לו, ורב הונא מבאר בשם רב שמדובר שמשך, אך לפ"ז קשה מה החידוש הרי זה קנין רגיל, ויש לומר שמדובר שיחד לו קרן זוית, ושמואל אומר שזה כדעת ר' יהודה שמתיר צד אחד בריבית שלא בטוח שיהיה ריבית, כמו ששנינו שאם היה נושה מנה בחבירו ועשה לו את שדהו במכר כשהמוכר אוכל פירות מותר אך אם הקונה אוכל פירות אסור שהרי אם לא ישלם לו יחזור השדה והתברר שהכסף היה בהלואה אצל המוכר והקונה קיבל יותר, ור' יהודה סובר שגם אם הקונה אוכל פירות מותר ור' יהודה הביא מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר"א בן עזריה והלוקח אכל פירות אמרו לו שאין להביא משם ראיה ששם המוכר אכל פירות, ואביי אמר שנחלקו אם צד אחד בריבית מותר או לא ורבא אומר שנחלקו שלר' יהודה מותר בריבית על מנת להחזיר ולת"ק אסור.

עמוד ב רבא אומר שלר' ינאי שאומרים מה לי הם מה לי דמיהם ניתן לומר להיפך מה לי דמיהם מה לי הן ומותר לפסוק על שער שיצא בשוק גם כשאין לו, ורב פפא ורב הונא בר רב יהושע הקשו ששנינו שבכולם מותר רק אם יש לו אמר רבא ששם מדובר בהלואה אך במכר מותר, ורבה ורב יוסף אמרו שהסיבה שהתירו לפסוק על שער שבשוק גם כשאין לו שאומר המלוה טובתך נתונה על הקנים הרי אילו היו אצלי המעות הייתי קונה בזול בהיני וישילי, ואביי מקשה שא"כ מותר להלוות סאה בסאה שיאמר המלוה כנ"ל שטובתך על הקנים וכי החיטים באוצרי היו מתקלקלים בגשם, אמר לו רב יוסף שרק בהלואה אסור אך במכר מותר, רב אדא בר אבא שאל את רבא שהרי צריך לתת מעות לספסר אמר לו רבא שאכן הקונה משלם גם את דמי הספסר, ורב אשי אומר שהחמרים עצמם הולכים לבעל המעות להביא לו תבואה.

רבה ורב יוסף אומרים שמי שנותן מעות על שער זול צריך לבא לגורן שדשים שם אך לכאורה בכל מקרה אינו קונה ומי שפרע יהיה גם אם לא יבא לגורן, ויש לומר שמדובר לגבי מי שפרע ומי שנותן מעות על שער זול הוא נותן לכמה אנשים ולכן רק אם נראה אצלו בגורן הוא סומך עליו בדעתו ואם אינו מראה עצמו אינו סומך עליו שהוא אומר לו אולי מצאת וקנית פירות יפים יותר משלי ואומר רב אשי שלפ"ז שהעיקר הוא סמיכת דעתו א"כ מספיק גם כשמצאו בשוק והזכיר לו.

ר"נ אומר שהכלל בריבית שכל אגר נטר אסור ור"נ אומר שמי שנתן מעות למוכר שעוה ומחירם ד' ד' בזוו והוא מקדים לו זוז ונותן לו לפי ה' ה' אם יש לו מותר ואם לא אסור, ולכאורה זה פשוט, ויש לומר שהחידוש הוא שיש לו אשראי מאחרים בעיר וא"כ זה כאומר לו עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח, קמ"ל כיון שהוא מחוסר גביה זה כאילו אין לו.

ר"נ אומר שמי שלוה מעות מחבירו ומצא שיש לו יותר אם זה בכדי שהדעת טועה חייב להחזירם לו ואם לא יש לומר שהוא נתן לו מתנה בעלמא, ורב אחא בר רב יוסף מפרש את השיעור שהדעת טועה,

דף סד שבאופן שניתן לחלק את המעות לעשירות או חמישיות זה ודאי מתנה אך אם פחות מכך יתכן שזה טעות, ורב אחא בר רבא אמר לרב אשי שאם הוא אדם תקיף שאינו נותן מתנות לכאורה יצטרך להחזיר לו, אמר רב אשי שיתכן שגזל ממנו ועכשיו הוא מבליע לו בחשבון ששנינו שמי שגזל ומבליע בחשבון יצא, אך לכאורה אם הוא סתם אדם מהעולם שאינו

נושא ונותן עמו א"כ זה טעות, יש לומר שיתכן שאדם אחר גזל ממנו ואמר לאדם זה שכשפלוני לוה ממך תבליע לו בחשבון.

רב כהנא אמר שהוא ישב בסוף שיעורו של רב ושמע שאמר קרי קרי ולא הבנתי ואחר שיצא רב שאלתי מה כוונתו ואמר לי שרב התכוון שאם אחד נתן מעות לגנן עבור דלעת והמחיר הוא עשר בני זרת ואמר לו אתן לך בשיעור אמה אם יש לו מותר ואם אין לו אסור, ולכאורה זה פשוט, ויש לומר שהחידוש הוא שכיון שהם גדלים מעצמם מותר גם באין לו קמ"ל שלא, ולכאורה זה כמו התנא שאומר שמי שהולך לחלוב עזיו ולגזוז רחליו ולרדות כוורתו ומצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות או מה שרחלי גוזזות או מה שארדה מכוורתי אמכור לך מותר אך אם אמר לו כמות סאים והוא מוזיל לו בגלל הקדמת מעותיו אסור ואף שהם גדלים ממילא, וללישנא בתרא רבא סובר שאם זה גדל מאליו מותר, ואין להקשות מהברייתא של מה שעזי חולבות כי זה לא גדל מכח חלב שנמצא עכשיו אלא זה חלב חדש שנוצר אחר שלקחו את הקודם, אך בדלעת זה גדל מהדלעת עצמה שהרי אם יקחו אותה לא באה אחרת במקומה.

אביי אומר שמותר לאדם לומר לחבירו קח ד' זוז על חבית יין ואם תחמיץ זה ברשותך ואם תתיקר או תזול זה ברשותי, **עמוד ב** והקשה רב שרביא שזה קרוב לשכר ורחוק מהפסד אמר לו אביי שכיון שהוא מקבל עליו אם תזול זה קרוב לשכר ולהפסד ומותר.

משנה מי שהלוה לחבירו לא יגור חנם בחצירו ולא ישכור ממנו בפחות כי זה כריבית. **גמרא** רב יוסף בר מניומי אומר בשם ר"נ שאף שהדר בחצר חבירו שלא מדעתו לא צריך לשלם לו אך אם הלוהו ודר בחצירו צריך לשלם לו, ולכאורה זה משנה מפורשת שהמלוה לחבירו לא ידור חנם בחצירו ולא ישכור ממנו בפחות כי זה ריבית, ויש לומר שבמשנה היה ניתן להעמיד בחצר העומדת להשכרה ובאדם שעומד לשכור אך חצר שלא עומדת להשכרה ואדם שאינו עומד לשכור מותר, קמ"ל שגם לו אסור, וללישנא בתרא רב יוסף בר מניומי אמר בשם ר"נ שאף שהדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך לשלם לו אך אם אמר הלוני ודור בחצירי צריך לשלם לו ומי שגרס בהלוהו אסור כ"ש שבהלוני אסור אך מי שגרס הלוני יסבור שאם הלוהו מותר לדור חנם כי לא הלוה לו על מנת כן.

רב יוסף בר חמא היה תוקף עבדי החייבים לו ועובד בהם עבודה אמר לו רבא בנו מדוע אתה עושה כך אמר לו שאני סובר כר"נ שעבד אינו שוה את מאכלו, אמר לו בנו שר"נ דיבר על דארי עבדו שרקד בחנויות לקבל יין והוא לא דיבר על עבדים אחרים, אמר רב יוסף שהוא סובר כרב דניאל בר קטינא שאמר בשם רב שהתוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור,

דף סה שנח לו שעבדו לא יתגול לבטלה אמר לו בנו שכל זה רק כשאינו חייב לו כסף אך כאן שחייבים לך כסף זה נראה כריבית כמו שאמר רב יוסף בר מניומי בשם ר"נ שאף שהדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך לשלם לו אך אם הלוהו ודר בחצירו צריך לשלם, אמר רב יוסף בר חמא שהוא חוזר בו.

אביי אומר שמי שנושה מעות של ריבית בחבירו וד' סאים חיטים הולכים בשוק בזוז והוא נותן לו ה' כשמוציאים ממנו מוציאים ד' והשאר זה רק הוזלה שהוזיל לו, ורבא סובר שמוציאים ממנו ה' כי הוא קבלם בתורת ריבית.

עוד אמר אביי שמי שנושה ד' זוז של ריבית בחבירו ונתן לו גלימתו כמשכון מוציאים ממנו רק ד' זוז ולא את הגלימא, ורבא סובר שמוציאים ממנו גם את הגלימא כדי שלא יאמרו שהגלימא שהוא לובש היא של ריבית.

רבא אומר שהנושה י"ב זוז של ריבית בחבירו והשכיר לו חצר שנשכרת בעשר ב"ב מוציאים ממנו י"ב, אמר לו רב אחא מדפתי שיאמר לו ששכרתי ב"ב כיוון שנהנתי ממך ועכשיו שאיני נהנה אשלם כמו שכולם שוכרים, ויש לומר שהוא אומר לו סברת וקבלת.

משנה מרבים על שכר של שכירות אך לא על מכר כגון שהשכיר לו חצירו ואמר לו אם תתן לי מעות מעכשיו שלם י' סלעים לשנה ואם תשלם כל חדש שלם סלע לחדש מותר, אך אם מכר לו שדה ואמר לו אם תתן לי דמים עכשיו שלם אלף אך אם תתן לי לגורן

תשלם אלף ומאתיים אסור. **גמרא** יש להקשות מה החילוק בין שכירות למכר, רבה ורב יוסף מפרשים שכיוון ששכירות משתלמת בסופה ואם לא שילם כשלא הגיע זמן התשלום זה לא אגר נטר אלא זה המחיר, וכשמשלם מראש י' סלעים לשנה הוא מוזיל מהמחיר, אך במכר שהוא לוקח דמים מראש והוא עדיין לא קיבל א"כ זה אגר נטר ואסור, ורבא אומר שחכמים דקדקו בדבר והעמידוהו על הפסוק כשכיר שנה בשנה ששכירות של שנה זו משתלמת רק בשנה האחרת.

ר"נ אומר שטרשא שהוא מכירת סחורה בהמתנה ביותר בדמיה מותר, ורמי בר חמא או רב עוקבא בר חמא שאל שמשנתו אומרת שלגורן י"ב מנה אסור אמר לו שזה אסור בגלל שקצץ לו אך בטרשא לא קצץ.

רב פפא אומר שהטרשא שהוא עושה בשיכר שלו מותר כיוון שהשיכר אינו מתקלקל ואינו צריך למעות אלא זה הסכם בינו לקונה אמר לו רב ששת בר רב אידי מדוע אתה הולך לפי ענינך לך לפי צרכם שלו היה להם מעות הם היו קונים כשער של עכשיו וכשאין להם מעות הם צריכים לשלם כמו היוקר של אח"כ.

רב חמא אומר שהטרשא שלו ודאי מותר שנה ללקוחות שזה ישאר אצלו שכל מקום שילכו יניחו להם מהמכס ויחזיקו להם את השוק, **עמוד ב** והלכה כרב חמא שטרשא מותר וכו"א שריבית קצוצה יוצאה, וכו' ינאי שאומר מה לי הן מה לי דמיהן.

משנה מכר לו שדה ונתן לו מקצת מדמיה ואמר לו כשתרצה הבא לי מעות וטול את שלך אסור אם הלוה לו על שדהו ואמר לו אם לא נתן לי מכאן עד ג' שנים היא שלי תנאו קיים וכך עשה ביתוס בן זונין על פי חכמים. **גמרא** במכר וקבל מקצת לרב הונא המוכר אוכל פירות ולרב ענן מחלקים את הפירות, ולא נחלקו אלא אם אמר לו תקנה כשתביא המוכר אוכל פירות, אך אם אמר לו כשתביא תקנה למפרע זה כתנאי שנמצא שהוא אוכל פירות בשכר המתנת מעות.

רב ספרא שנה בכרייתא של ריבית של ר' חייא שלפעמים שניהם מותרים, ולפעמים שניהם אסורים, ולפעמים למוכר מותר ולקונה אסור, ולפעמים למוכר אסור ולקונה מותר, במקרה שאמר קנה כשיעור מה ששלמת שניהם מותרים, במקרה שאמר כשתביא קנה למפרע שניהם אסורים, במקרה שאמר כשתביא תקנה המוכר מותר והקונה אסור, ואם אמר קנה מעכשיו והמעות ששלמת יהיו כהלואה עד שתשלים הקונה מותר והמוכר אסור.

רב הונא בר רב יהושע אומר שהברייתא ששניהם אסורים זה לא לדעת ר' יהודה שסובר שצד אחד בריבית מותר.

משכן לו בית או שדה ואמר לו לכשתרצה למכרם תמכור רק לי בדמים הללו אסור, אך אם אמר בשוים מותר, ואמר רב הונא בר רב יהושע שמה שכתוב בדמים הללו אסור זה לא כר' יהודה שאומר צד אחד בריבית מותר.

מכר לו בית או שדה ואמר לו כשיהיה לי מעות החזר לי וכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר, אמר רב הונא בר רב יהושע שזה לא כר' יהודה שסובר שצד אחד בריבית מותר, ורבא מבאר את ההבדל בין הרישא לסיפא שברישא לא מדובר שאמר לו מדעתו ובסיפא מדובר שאמר לו אחזירם מדעתו, אך ברישא שזה בעל כרחו זה כריבית.

אדם אחד מכר לחבירו שדה בלי אחריות וראהו עצוב אמר לו מדוע אתה עצוב אם יטרפו ממך אשלם לך מעידית שבח ופירות, **דף סו** אמר אמיר שזה רק פיטומי מילי, ושאל אביי מדוע, אמר אמיר שכיוון שעל הקונה להתנות וכאן התנה המוכר א"כ זה פיטומי מילי, אך קשה שבברייתא כתוב שאם אמר כשיהיה לך מעות אחזיר לך מותר שהמוכר צריך להתנות והלוקח התנה ורבא חילק שבסיפא אמר לו מדעתו ומשמע שאם לא אמר מדעתו אינו חל ולא אומרים שזה פיטומי מילי, ויש לומר שרבא אכן אמר שכיוון שהמוכר צריך להתנות והלוקח התנה נעשה כאומר לו מדעתו וכאילו הוא מוכרם לו עכשיו.

היה שכיב מרע שכתב גט לאשתו והתייטר ונאנח אמרה לו אשתו מדוע אתה נאנח אם תחלים אני שלך, אמר רב זביד שזה פיטומי מילי, אמר רב אחא מדפתי שאפילו בלי הטעם של פיטומי מילי אין בדבריה כלום כיון שהנותן צריך להתנות ולא היא, ויש לומר

שהיינו אומרים שהוא נותן את הגט על דעתה, קמ"ל שזה רק פיטומי מילי.

רב הונא אומר שאם מלוה על שדה שממשכן לו בשעת מתן מעות קנה הכל גם שלא כנגד מעותיו אך לאחר מתן מעות קנה רק כנגד מעותיו, ור"נ סובר שגם לאחר מתן מעות קנה הכל ור"נ עשה אצל ריש גלותא כמו שפסק ורב יהודה קרע את השטר, ואמר ריש גלותא לר"נ שרב יהודה קרע שטרך אמר ר"נ וכי הוא דרדק הרי הוא גברא רבה וקרעו מחמת שראה טעם לך, וללישנא בתרא אמר ר"נ שאכן הוא דרדק שלעומתי כל העולם בדינים הם כדרדקים, לאחר מכן חזר בו ר"נ וסבר שאף בשעת מתן מעות לא קנה כלום, והקשה רבא ממשנתו שאם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים היא שלי היא שלו, אמר ר"נ שאני מבאר שאסמכתא קונה ואמנם מניומי סובר שאסמכתא לא קונה ולכאורה לדבריו קשה מהמשנה יש לומר שהמשנה כדעת ר' יוסי שאסמכתא קונה **עמוד ב** עוד י"ל שמדובר שאמר קנה מעכשיו, מר ינוקא ומר קשישא בני רב חסדא אמרו לרב אשי שנהרדעי אמרו בשם ר"נ שאסמכתא בזמנה קונה ושלא בזמנה אינה קונה, אמר רב אשי שכל דבר בזמנו קונה ושלא בזמנו אינו קונה אולי כוונתכם שאם מצאו תוך הזמן ואמר לו קנה קונה ואם אמר אחר הזמן קנה אינו קונה כי הוא אמר לו מחמת בושה, אך האמת שאף אם אמר קנה בתוך הזמן אינו קונה ומה שאמר לו קנה כדי שכשיגיע הזמן הוא לא יטריד אותו.

רב פפא אומר שלעתים אסמכתא קונה ולעתים אינה קונה שאם מצאו שותה שכר ואינו דואג על מעות הוא קונה, אך אם הוא רואה שהוא מחזר על מעות אינו קונה, ורב אחא מדפתי שאל את רבינא אולי הוא שתה שיכר להעביר פחדו, או שהוא סמך על אדם אחר שיביא לו מעות, ורבינא אומר שאם הוא מקפיד בדמים הוא קונה, ורב אחא מדפתי הקשה שהוא לא מדקדק במעות כדי שלא להוזיל את הקרקע שלו, ורב פפא מבאר שאם מקפיד בדמי הקרקע ודאי קונה.

רב פפא אומר שאף שאסמכתא אינה קונה אך היא ודאי אפותיקי לגבות ממנה, ומר זוטרא בר רב מרי מקשה שגם אם הוא אמר קנה לגבות ממנה בכל מקרה זה אסמכתא ומה שמועיל אפותיקי לרב פפא זה רק באופן שאומר אין לך פרעון אלא מזו.

אדם אחד מכר שדה לחבירו באחריות ואמר לו הקונה אם יגבו ממני תחזיר לי מעידי עידית שלך אמר לו שמעידי עידית לא אתן לך שאני רוצה שתעמוד לפני אלא אתן לך מעידי אחרת שיש לי ובסוף טרפו מהקונה ובינתיים בא שטפון לעידי עידית שלו וסבר רב פפא לומר שהוא אמר לו מעידי והיא קיימת אמר רב אחא מדפתי לרבינא שיאמר לו שכשאמרת לך שתגבה מעידי היתה לי עידי עידית ועכשיו שאין לי עידי עידית א"כ העידי נעשתה לי כעידי עידית.

רב בר שבא היה נושה מעות ברב כהנא והוא אמר לו אם לא אחזיר לך עד יום פלוני תגבה מהיין הזה ואמר רב פפא שלכאורה מה שאסמכתא אינה קונה זה רק בקרקע שאינה עומדת למכירה אך יין שעומד למכירה הוא נחשב כמעות, אמר לו רב הונא בר רב יהושע שאומרים בשם רבה שתמיד כשאומר אם יקרה כך וכך אינו קונה.

ר"נ אומר שכיון שאמרו חכמים שאסמכתא אינה קונה חוזרת הקרקע עם הפירות שאכל בינתיים ויוצא שר"נ סובר שמחילה בטעות אינה מחילה, ויש להקשות שבמוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא שיכול לחזור בו עד שלא באו לעולם ואינו חוזר בו אחר שבאו לעולם ור"נ סובר שחוזר בו אף משבאו לעולם, ור"נ מודה שאם אכל לא מוציאים ממנו ומשמע שמועיל מחילה, ויש לחלק ששם זה מכר אך כאן זה הלואה ואם לא יחזיר זה כריבית.